

Irak 2006

Mesut Özcan*

2003'te başlayan işgalin devam ettiği Irak'ta 2006 yılının en önemli gelişmeleri, Aralık 2005'te yapılan genel seçimin 20 Ocak'ta açıklanan sonuçlarına göre Şiilerin oluşturduğu Birleşik Irak İttifakı'nın galip olması fakat tek başına hükümeti kuracak çoğunluğa sahip olamaması, 22 Şubat'ta Şiiler için kutsal olan Askeriye türbesine saldırılması ve sonrasında hızlanan mezhep çatışmaları ve şiddet, direnişin arkasındaki en önemli isim

olarak gösterilen El Kaide'nin Irak'taki lideri Ebu Musab El-Zerkavi'nin 8 Haziran'da öldürülmesi, 5 Kasım'da devrik lider Saddam Hüseyin'in idama mahkûm edilmesi ve 30 Aralık'ta da idam edilmesidir.

İşgal sonrasında seçimlerin yapılarak yönetimin yerel güçlere teslim sürecinin başlaması ile beraber, ülkede huzurun yavaş yavaş sağlanacağına yönelik beklenti boşa çıkarken, 2006 yılında yaşananlar ülkeyi iç savaş ortamına sürükledi. Genel seçimler sonrasında ortaya çıkan tablo ve yeni hükümetin kurulmasının aylar alması, aslında bundan sonra yaşanacakların bir habercisi idi. İşgal güçlerinin ciddi desteği ve bas-

Resmî Adı	Irak Cumhuriyeti
Başkent	Bağdat
Yüzölçümü	437.072 km ²
Nüfus	27.499.638 (Temmuz 2007)
GSMH	87,9 Milyar Dolar
Hükümet Biçimi	Federal Cumhuriyet
Devlet Başkanı	Celal Talabani
Dışişleri Bakanı	Hoşyar Zebari
Türkiye Büyükelçisi	Sabah Omran
Askeri Harcam./GSMH	9,6
Asker Sayısı	100,000
Etnik Yapı	
Şii Arap	% 58
Sünni Arap	% 17
Kürt	% 17
Türkmen	% 6
Diğer	% 2
Dini Yapı	
Şii	% 62
Sünni	% 36
Diğer	% 2
Petrol Üretimi	2,13 milyon varil/gün
Petrol Tüketimi	377.000 varil/gün
İhracat	28,41 milyar dolar
İthalat	21,48 milyar dolar

* Yrd. Doç. Dr., İstanbul Ticaret Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü.

kısına rağmen, Irak içerisinde huzur ve güvenlik sağlanamadı. Güvenliğin sağlanamaması, halkın işgal güçlerine karşı bakışındaki olumsuzluğu artırdı. İşgalin üzerinden geçen yıllar, insanlar için olumlu yenilikler getirmediği, halkta genel bir yılgınlık ve bıkkınlık oluştu. Ayrıca, toplumun farklı kesimleri arasındaki ilişkiler de 2006 içerisinde ne yazık ki olumsuza doğru seyretti. Bunda Şii ve Sünni'lerce kutsal sayılan mekânlara yönelik olarak gerçekleştirilen ve bir anlamda toplumu bölmeyi amaçlayan saldırıların önemli payı vardı. Irak'ın çeşitli kesimlerinde gerçekleşen şiddet olaylarında günde ortalama 100 kişi ölmeye başladı. Bu korkunç rakam, şiddet sarmalının azalmaksızın devam etmesi ile zaman içerisinde sanki normal gibi algılanmaya başladı. Ülkenin diğer kesimlerine göre nispeten daha istikrarlı bir özellik gösteren kuzeydeki Kürt bölgesi ise, Irak'ın genelinden farklı olduğunu göstermek için her türlü çabayı harcadı ve hatta bunun için ülke dışında TV reklâmları dâhil olmak üzere çeşitli tanıtım faaliyetlerinde bulundu. Bu gelişmeler ülkenin gitgide birbirinden kopması ve artık birliğin sağlanamayacağı yönündeki düşünceleri güçlendirdi. 2005'in başından itibaren baş gösteren mezhepler arası şiddet, Şubat 2006'da Şiilerce kutsal sayılan iki imamın, Ali el Hadi ve Hasan el Askeri, mezarlarının bulunduğu Samarra'daki Askeriye türbesinin bombalanmasının ardından ciddi şekilde arttı. Artan mezhepsel çatışmalar ve şiddet, öncelikli olarak Bağdat gibi büyük şehirlerde, sonra ise ülkenin diğer kesimlerinde mezhepsel çeşitliliğe sahip bölgelerin artık yok olmaya yüz tutmasını beraberinde getirdi. Şehirlerin ve mahallelerin daha homojen hale gelmesi veya getirilmesi ile ülke içerisindeki farklı etnik ve mezhepsel grupların bir arada yaşamasının artık mümkün olmadığı fikri yaygınlaştı. Akrabalarının ve arkadaşlarının yanına göç eden insanların yanı sıra, imkânı olan pek çok kişi de ülke dışına kaçtı. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği verilerine dayandırılan bilgilere göre Irak'ın sınırları dışında mülteci olarak yaşayan kişilerin sayısı 2 milyonu buluyor.¹ Bu insanların önemli bir kısmı Suriye, Ürdün, Mısır, Lübnan ve Körfez ülkelerinde yaşıyorlar. Saddam Hüseyin ve eski rejimin diğer yöneticilerinin yargılanması sırasındaki gelişmeler de ülke içerisindeki grupların gelecekte beklenenleri arasındaki farkları iyice gün yüzüne çıkarmış ve bu farklar da ayrılmayı körüklemiştir.

¹ "Iraq violence, in figures", <http://news.bbc.co.uk/1/shared/spl/hi/guides/456900/456995/html/n3page1.stm>

Irak içerisindeki bu kargaşa, ülke dışındaki gelişmeleri de etkiledi. Örneğin ABD’de de işgalin mimarlarından olan Savunma Bakanı Rumsfeld’e karşı eleştirilere 2006 içerisinde emekli generaller de katıldı. Kasım ayında gerçekleşen ABD Kongre seçimleri sonrasında ise Rumsfeld görevini bırakmak zorunda kaldı. İtalya ve İngiltere gibi koalisyon ülkelerindeki seçimler sonrasında yaşanan gelişmeler de, ABD’yi biraz daha yalnızlaştırdı. Hükümet değişikliği sonrasında İtalya askerlerini çekme kararı aldı. Mezhepler arasındaki mücadele sadece ülke içerisinde etkili olmamış, Lübnan’da yaşananlar ve İran’ın nükleer programı ile beraber bölge ülkelerini de etkilemiştir. Özellikle İran’ın Irak üzerindeki etkinliği Suudi Arabistan gibi ülkeleri rahatsız etmiş, buna karşılık Sünni ülkelerdeki çeşitli grupların Irak içerisindeki direnişe resmi veya gayri resmi şekilde destek oldukları iddia edilmiştir. Bu noktada Suriye yönetimi, İran ile birlikte ABD’nin en fazla eleştirisine maruz kalmıştır.

Siyasi Gelişmeler

Ülkenin işgalinden sonra normale dönüşmesi yolundaki önemli gelişmeler, oluşturulan anayasa çerçevesinde seçimlerin yapılması ve hükümetin kurulmasıdır. Bu amaca yönelik olarak 15 Aralık 2005’te yapılan seçimlerin kesin sonucu 20 Ocak 2006’da açıklandı. Şiilerin Birleşik İttifakı, 275 sandalyeli mecliste 128 milletvekilliği kazanırken, Kürt İttifakı 53, Sünni Bloku 44, Laik Koalisyon 25, Türkmen Cephesi ise 1 sandalyenin sahibi oldu.² Bu sonuçlara göre Şii ittifakı seçimden birinci olarak çıksa da, hükümeti kurmak için gerekli çoğunluğu sağlayamadığı için diğer gruplarla, özellikle Kürtlerle, koalisyon için görüşmelere başladı. Seçimlerin sağlıklı yapıp yapılmadığı konusu da ciddi tartışma konusu oldu. Özellikle çeşitli Sünni gruplar, seçimlere hile karıştırıldığı yönünde iddialar ortaya attılar.³ Türkiye’nin ilk başlardaki tutumu da bu yaklaşımı destekler bir nitelikteyken, zaman içerisinde seçimin sonuçlarını kabul eden Ankara, Irak’taki yeni gerçekliklere göre hareket eden bir tavır izledi. Seçim sonuçlarının kesin olarak onaylanmış halinin seçim komisyonunca ilan edilmesi 10 Şubat’a kadar gecikse de, daha önce başlayan hükümet kurma çalışmaları oldukça sorunlu devam etti. Seçimi kazandığı tescil edilen Şii Birle-

² *Ayın Tarihi*, Ocak 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/Ocak2006.htm>

³ “Timeline: Iraq after Saddam”, http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4192189.stm

şik Irak İttifakı, başbakanlığa İbrahim El-Caferi'yi aday gösterdi.⁴ Hükümet kurulması için yapılan görüşmeler oldukça uzun bir zamana yayıldı ve Samarra'daki bombalama gibi bazı olaylar da tarafların arasını açarak, koalisyon görüşmelerini uzattı. Örneğin Sünni Arapların oluşumu Irak Uyum Partisi, saldırı sonrasında 90'dan fazla Sünni camisine yönelik saldırılar nedeniyle Şii ağırlıklı hükümet özür dile-medikçe hükümet kurma görüşmelerine katılmayacaklarını açıkladı.⁵ Bu çerçevede yapılan hükümet kurma çalışmaları mezhep farklılığına dayanan bir iç hesaplaşmaya dönüştü.

Ülke içerisinde bu şiddet devam ederken Türkiye de Irak'ta yaşanan gelişmelerden etkilenmekteydi. Türkiye'nin Irak Özel Temsilcisi Büyükelçi Oğuz Çelikkol hükümet görüşmeleri devam ederken ve Askeriye Camisi'ne gerçekleştirilen saldırıdan bir gün sonra 23 Şubat'ta Bağdat'ta Irak Cumhurbaşkanı Talabani ve Başbakan Caferi ile görüştü. Ülkede devam eden şiddet eylemlerinin bir mezhep çatışmasına dönüşmesinden endişe duyan ve bununla bağlantılı olarak, kargaşa nedeniyle Türkiye'yi rahatsız eden PKK terörüne gerekli ilginin gösterilmemesinden kaynaklanan rahatsızlıkları aşabilmek amacındaydı.⁶ Yine benzer şekilde sürdürülen temaslar çerçevesinde Irak Başbakanı İbrahim El-Caferi 28 Şubat 2006'da Ankara'ya bir ziyarette bulundu. Görüşmeler sırasında Türkiye, parlamento geneline dayalı geniş tabanlı bir milli mutabakat hükümetinin kurulması, Kerkük'ün statüsü ve PKK konusunda somut adımlar atılması yönünde taleplerini ilettiler. Fakat bu ziyaret Irak içerisinde tartışma konusu oldu. Seçimler sonrasında devam eden hükümet kurma çalışmaları ile kendi konumunu sağlamlaştırmak ve yetkilerini artırmak isteyen Cumhurbaşkanı Talabani, Caferi'nin Türkiye ziyaretini eleştirdi ve yeni hükümet kurulana kadar yapılacak anlaşmaların hiçbir değerinin olmayacağını söyledi.⁷ Talabani'nin bu çıkışı özellikle Kerkük konusunda ters düştüğü Caferi'yi zor durumda bırakma çabası olarak değerlendirildi. Bunun yanında Talabani Cumhurbaşkanı olduktan sonra, iki ülke arasında Başbakan düzeyi dahil çeşitli seviyelerde karşılıklı ziyaretler gerçekleştirilse de, Talabani'nin Türkiye'de Cumhurbaşkanı tarafından muhatap kabul edilmeyerek davet edilmemesinin kendisinde yol

⁴ *Ayın Tarihi*, Şubat 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/subat2006.htm>

⁵ "Ölüm tarlası Irak", *Hürriyet*, 23 Şubat 2006.

⁶ "Türkiye Irak için devrede", *Anlayış*, Mart 2006.

⁷ "Irak Yönetiminde Türkiye Ziyareti Çatlağı", *Hürriyet*, 28 Şubat 2006.

açtığı rahatsızlık da bu noktada rol oynadı. Süreç içerisinde Caferi'nin Başbakanlığı'na Sünni ve Kürt gruplardan çeşitli itirazlar yükseldi ama Caferi 12 Mart'ta yaptığı açıklamada görevine devam etmekte ısrarlı olduğunu belirtti.⁸

Bir yandan hükümet kurma görüşmeleri devam ederken bir yandan da Irak'taki gelişmeler dünyanın farklı kesimlerinde yakından takip ediliyordu. 20 Mart tarihinin yaklaşması ile birlikte dünyanın dört bir yanında, üçüncü yılında ABD'nin Irak işgali protesto edildi.⁹ Üç yıl içerisinde yaşananlar işgalin başlangıcındaki beklentileri boşa çıkarırcasına bir seyir izledi. İşgalin üçüncü yılında yaşanan şiddet olayları ile artık ülke bir mezhep çatışmasına doğru sürüklenmeye başladı. Nitekim Irak eski Başbakanı İyad Allavi de, 19 Mart'ta yaptığı açıklamada ülkesinin iç savaşın ortasında olduğunu söylemekteydi.¹⁰ Hükümet kurma görüşmelerinin bir türlü sonuçlanmaması ve ülke genelinde artan şiddet olayları işgalin üçüncü yılında işgali gerçekleştiren müttefikleri de rahatsız ediyordu. Bu nedenle görüşmeleri hızlandırmak ve bir anlamda tarafları hem teşvik etmek hem de muhtemel olumsuz senaryolar ile korkutmak için 2 Nisan'da Amerikan Dışişleri Bakanı Condoleezza Rice ve İngiltere Dışişleri Bakanı Jack Straw Bağdat'a giderek çeşitli taraflarla temaslarda bulundular.¹¹ İkili, temaslari sırasında durumun aciliyetini ortaya koyarak hükümet kurma çalışmalarında ilerlemenin herkesin çıkarına olduğunu belirttiler. Uzun süren bu pazarlık süreci ülke içerisinde devam eden şiddetle birlikte Irak dışındaki gelişmeleri de etkiliyordu. 14 Nisan'da ABD'de bazı emekli generaller, Savunma Bakanı Rumsfeld'in görevden alınması için kampanya başlattılar.¹² Irak'ta 15 Aralık'ta gerçekleştirilen genel seçimler sonrasında Sünni ve Kürt grupların Başbakan Caferi'nin yeniden hükümeti kurmasına itiraz etmeleri nedeniyle uzun süre tıkanan hükümet kurma çalışmaları, Şii ittifakın yeni bir başbakan adayı belirlemesi ile çözüldü. 22 Nisan'da Irak Cumhurbaşkanı Talabani, Şii ittifakın sözcülerinden Nuri El-Maliki'yi hükümeti kurmakla görevlendirdi. Aralık seçimlerinden bu yana ancak ikinci kez toplanabilen Irak Parlamentosu da yeni başbakanı onayladı. Parlamento'da yapılan oylamada Sünni siyasetçi Mahmud El-Meşhedani

⁸ "Panorama", **Anlayış**, Mart 2006.

⁹ "Irak'tan Çekil Çağırısı", **Zaman**, 20 Mart 2006.

¹⁰ "Panorama", **Anlayış**, Mart 2006.

¹¹ "Zerkavi Irak'ta İkinci Plana Çekildi", **Zaman**, 3 Nisan 2006.

¹² "Rummy gitsin", **Hürriyet**, 15 Nisan 2006.

Meclis başkanı seçilirken, Talabani'nin Cumhurbaşkanlığı'na devam etmesi kararlaştırıldı. Meclis başkan yardımcılığına Şii Halid El-Attiye getirilirken, Cumhurbaşkanı yardımcılıklarına da Şii Adil Abdülmehdi ve Sünni Tarık El-Haşimi getirildiler.¹³

Ülke genelinde hükümetin kurulması konusunda gerginlikler yaşanırken, nispeten sakin bir görüntü arz eden kuzey bölgesinde de PKK ile ilgili bazı gelişmeler etkili oldu. İran, PKK konusunda Türkiye'yi memnun edecek bir tavır takınmaya başladı. ABD ile nükleer program nedeniyle sorunlar yaşayan İran, hem kendisi hem de Türkiye için rahatsızlık nedeni olan Irak'ta PKK ile bağlantılı Kürdistan Özgür Hayat Partisi (PJAK) bürosuna füze saldırısı düzenledi.¹⁴ Yine Nisan ayı sonunda, Irak Savunma Bakanlığı yaptığı açıklamada İran güçlerinin Erbil bölgesinde Hac Ümran yakınındaki terör örgütü PKK'nın mevzilerini bombaladığı, İran birliklerinin bu saldırılar vesilesiyle Irak topraklarının 5 kilometre içine girdiği ve Irak topraklarına 180'den fazla ağır top mermisinin düştüğünü bildirdi.¹⁵ Irak'ın kuzeyindeki gelişmeler komşu ülke olarak Türkiye ve İran'ı yakından ilgilendirmektedir. Buradaki Kürtlerin statüsündeki değişimler, bu ülkelerin Kürt nüfusları bakımından da önem arz etmekte. Nitekim bunun bir başka göstergesi de, eski DEP milletvekili Leyla Zana'nın Irak Devlet Başkanı Talabani ve IKDP Başkanı Barzani'nin davetlisi olarak Erbil'e giderek görüşmeler yapmasıydı.¹⁶ Yine aynı zamanlarda Erbil'de toplanan Kuzey Irak'taki Kürt Parlamentosu'nun bölgede tek bir hükümet kurulması kararını onaylaması da önemli bir gelişme olarak dikkate alınmalıdır. Bu gelişmeler, Kürtlerin ülkenin kuzeyinde nispeten sakin ortam içerisinde işgal sonrasında ortaya çıkan durumdan maksimum şekilde faydalanarak, kazanımlarını kalıcı hale getirme çabalarını göstermektedir. Bu noktada, Türkiye'nin Irak sınırına PKK militanlarının sızmalarını engellemek için askeri yığınak yapması Kürt yetkililer tarafından eleştiri konusu yapılmıştır. Nitekim 23 Nisan 2006'da Irak Cumhurbaşkanı Celal Talabani, ABD'nin Bağdat Büyükelçisi Zalmay Halilzad ile Erbil'de yaptığı görüşmenin ardından düzenlediği basın toplantısında, Türk Ordusu'nun Irak sınırına askeri yığınak yapmasına ilişkin olarak, sınır ötesi bir hareket düzenlemesini kabul etmeyeceklerini, ayrıca böyle bir duruma ABD'nin de göz

¹³ "Irak'ta hükümet krizi aşıldı", **Anlayış**, Nisan 2006.

¹⁴ "Panorama", **Anlayış**, Mayıs 2006.

¹⁵ Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi, Basın Özetleri, Nisan 2006.

¹⁶ "Panorama", **Anlayış**, Mayıs 2006.

yummayacağını belirterek “Irak bağımsız bir ülkedir. Diğer ülkelerin içişlerimize karışmasına izin vermeyeceğiz” demiştir. Bundan sadece bir kaç gün sonra ise, sınıra yapılan askeri yığınakla ilgili olarak, Irak Türkiye’ye iki nota vermiştir. Birinci Nota Irak Dışişleri Bakanı Zebari tarafından Türkiye’nin Irak Büyükelçisi Ünal Çeviköz’e verilirken, ikinci notayı Irak’ın Ankara Büyükelçisi Türkiye’nin Irak Özel Temsilcisi Büyükelçi Oğuz Çelikkol’a iletmışti. Bu notaların ortak özelliği Irak’ın egemenlik haklarına yaptıkları vurguydu.¹⁷ Türkiye’nin sınıra yaptığı askeri yığınak ve sınır ötesi operasyon tartışmaları, 2006 yılı boyunca sınırı geçen teröristlerin Türkiye içerisinde eylem yapması konusu gündeme geldikçe güncelliğini korudu. Irak tarafının bu tutumu, Kürtlerin Türkiye’nin müdahalesine karşı eskisine göre çok daha sert bir tavır içerisinde olduklarının bir göstergesiydi.

Uzun görüşmelerin ve işgal kuvvetlerinden gelen baskı ve tehditlerin ardından oluşturulan Nuri el Maliki başkanlığındaki hükümet 20 Mayıs’ta gerçekleştirilen oturumla Meclis tarafından onaylandı. Hükümetin ilk halinde, üzerinde anlaşmaya varılamayan savunma, içişleri ve ulusal güvenlik bakanlıklarına vekâleten atama yapılırken, tartışma konusu olan petrol bakanlığına ise Şii Hüseyin Şehrastani getirildi. 20 Şii Arap, 9 Kürt, 7 Sünni Arap ve 1 de Hristiyan bakan olmak üzere 37 bakanın bulunduğu hükümetin programının odağında ise ülkedeki yabancı güçlerin ayrılması ve gerilimin giderilmesi yer alıyordu.¹⁸ Nitekim koalisyonda askerleri olan ülkelerdeki siyasal gelişmeler ve hükümet değişiklikleri de ABD önderliğindeki koalisyon-dan kopuşları beraberinde getiriyordu. İtalya’da gerçekleşen tartışmalı seçimleri az farkla kazanan ve Başbakanlık koltuğuna oturan Prodi, 18 Mayıs’ta Senato’da yaptığı konuşmada Irak’taki savaşı onaylamadıklarını ve askerlerini en kısa zamanda çekeceklerini söylüyordu.¹⁹

Mezhepler Arası Çatışmalar, Şiddet ve Terör Eylemleri

Genel seçimlerin ardından yeni hükümetin kurulmakta gecikmesi ve taraflar arasındaki görüş ayrılıkları ile Askeriye Türbesi’ne gerçekleştirilen saldırı sonrasında artan mezhepler arası çatışmalar Irak’ta şiddetin durulması beklentilerini boşa çıkardı. 2006 yılı içeri-

¹⁷ *Ayın Tarihi*, Nisan 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/nisan2006.htm>

¹⁸ “Irak Nihayet Hükümetine Kavuştu”, *Zaman*, 21 Mayıs 2006.

¹⁹ *Ayın Tarihi*, Mayıs 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/mayis2006.htm>

sinde işgal güçleri büyük çaplı operasyonlar yaparak ülkedeki direnişi kırmayı ve şiddet ortamını sona erdirmeyi amaçlıyordu. Bu şiddet sarmalından en fazla sorumlu tutulan El-Kaide'nin Irak'taki lideri olarak bilinen Ebu Musab El-Zerkavi ve yedi yardımcısı, 7 Haziran 2006'da Bağdat'ın kuzeyindeki Bakuba'da bir hava saldırısıyla öldürüldü. Irak Başbakanı Nuri El-Maliki, Zerkavi ve yardımcılarının Irak ve ABD askerlerinin ortak operasyonu sonucu öldürüldüğünü söylerken, Zerkavi'nin vatandaşı olduğu Ürdün de, istihbarat servisinin ABD ile bilgi alışverişinde bulunarak Zerkavi'nin öldürülmesine yardım ettiğini açıkladı.²⁰ Zerkavi'nin öldürülmesinin, daha önce Saddam'ın yakalanması sonrasındaki beklentilere benzer şekilde ülkedeki direnişi kıracağı ve şiddet eylemlerini azaltacağı beklentisi ise gerçekleşmedi. Temmuz ayı içerisinde Şii nüfusun yoğun olduğu Sadr semti veya Küfe gibi merkezlerde bomba yüklü araçlarla gerçekleştirilen çeşitli intihar saldırılarının her birinde 50'den fazla kişi hayatını kaybetti.²¹ Zerkavi'nin öldürülmesinin ardından, ülkede başlatılan güvenlik operasyonları genişletilerek devam etti. O dönemde amaç, özellikle başkent Bağdat'ta güvenliği sağlamak ve sonra diğer kentlere bunu yaymaktı. 14 Haziran'da başlatılan planın birinci safhasının istenilen sonuçları tam olarak vermemesinin ardından, Ağustos ayının başından itibaren yeni koalisyon askerlerinin de Bağdat'a yerleştirilmesi ile güvenlik planı uygulanmaya çalışıldı.²²

Irak'ın diğer kesimlerinde şiddet eylemleri devam ederken, kuzeyde Kürtler devletleşme yolunda kalıcı adımlar atmaya devam ettiler. Anayasal olarak federal bir bölge olan Kürt bölgesindeki iki grup anlaştılar ve Erbil'de toplanan Kürt Parlamentosu 7 Mayıs'ta aldığı kararla bölgede tek bir hükümetin kurulması kararını onayladı.²³ Bölge yönetimin Başbakanlığına IKDP lideri Mesut Barzani'nin yeğeni Neçirvan Barzani getirildi. 11 Temmuz'da Irak Başbakanı Nuri el Maliki, ilk kez gittiği kuzey Irak'ta bölge yönetiminin Başbakanı Neçirvan

²⁰ "Panorama", **Anlayış**, Haziran 2006.

²¹ "Timeline: Iraq After Saddam", http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4192189.stm

²² "Report of the Secretary General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004)", <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/484/95/PDF/N0648495.pdf?OpenElement>

²³ "Panorama", **Anlayış**, Mayıs, 2006.

Barzani ile bir araya gelerek, çeşitli temaslarda bulundu.²⁴ Aynı dönemde gazetelere yansıyan bazı haberler, kuzeydeki yönetimin Irak'ın diğer kesimlerinden kendini ayırmak için yaptığı bazı uygulamaları gündeme getiriyordu. Buna göre bir Iraklı Arap, Kuzey Irak'taki üç vilayetten birinde on günden fazla kalmak isterse, polisten izin almak durumundaydı ve kendisine bölgede yaşayan Kürtlerden bir kefil bulmak zorundaydı. Bu kişiler ayrıca isimlerinin direnişçiler listesinde olup olmadığı bakımından da kontrole tabi tutuluyorlardı.²⁵

Irak'taki şiddet eylemlerinin devam ettiği bu günlerde, İsrail'in Lübnan'a saldırması ve ülkenin güneyini bir müddet işgal etmesi dikkatleri Ortadoğu'da bir müddet de olsa Irak dışına çekti. Türkiye ise bir yandan Lübnan'daki gelişmeleri takip ederken, diğer yandan, yaz aylarının gelmesiyle, Irak'ta bir türlü sağlanamayan istikrarın yokluğundan faydalanarak eylemlerini artıran PKK'ya karşı diplomatik çabalarını artırdı. Sınır ötesi operasyon dâhil çeşitli seçeneklerin masada olduğu bu dönemde, Kürt liderler bir yandan Türkiye'nin böylesi bir harekatına izin vermeyecekleri yönünde açıklamalar yaparken, diğer yandan ise muhtemel bir harekâtı önlemek için de çeşitli adımlar atıyorlardı. Bu bağlamda kuzey Irak'taki Kürt yetkililere, Irak'ın kuzeyinin Türkiye'ye karşı gerçekleştirilen terörist eylemlerde kullanılmaması yönünde ABD ve Irak'tan gelen çeşitli uyarıların bir sonucu olarak, Erbil'de PKK yöneticisi Murat Karayılan ile bir araya gelen Kuzey Irak'taki bölgesel Kürt yönetiminin Başbakanı Neçirvan Barzani, bölgeyi Türkiye'ye saldırı amaçlı olarak kullanmaması konusunda kendisini uyardı.²⁶

Bu konu ile ilgili olarak Ağustos ayında çeşitli temaslar gerçekleştirildi. Irak Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık El-Haşimi İstanbul'a gelerek Başbakan Erdoğan, Dışişleri Bakanı Gül ve diğer yetkililer ile bir araya geldi.²⁷ Görüşmelerde hem Başbakan hem de Dışişleri Bakanı'nın Kerkük ve PKK konularında Türkiye'nin beklentilerini aktardığı Haşimi, PKK terörünün tasfiyesi konusunda Ankara'ya kesin taahhütlerde bulundu.²⁸ Yine aynı günlerde Irak Cumhurbaşkanı Talabani, Bağdat'ta Türkiye'nin Irak Büyükelçisi Ünal Çeviköz ile bir araya

²⁴ "Panorama", **Anlayış**, Ağustos, 2006.

²⁵ "Kürtler, Iraklılara vize uyguluyor", **Sabah**, 9 Temmuz 2006.

²⁶ "Panorama", **Anlayış**, Ağustos, 2006.

²⁷ "Panorama", **Anlayış**, Ağustos, 2006.

²⁸ "Irak diplomasisinde PKK gündemi", **Anlayış**, Ağustos 2006.

geldi. Bu görüşmede Talabani, Irak'ın terör örgütünün ülkesindeki faaliyetlerini engellemek için bugüne kadar yaptıkları ve bundan sonra yapacakları ile ilgili bilgi verdi. Talabani bu görüşmede örgütün Irak'taki bürolarının kapatılması talimatını verdiğini belirtti.²⁹ Bu görüşmelerden kısa bir süre sonra, 12 Ağustos'ta Irak Başbakanlık Bürosu terör örgütü PKK'nın Bağdat'taki bürolarını kapatma kararı aldığını açıkladı ve yine benzer şekilde Türkiye'nin Irak'a nota vermesine neden olan terör örgütü lideri adına açılan Bağdat'taki 'Öcalan Kültür Merkezi' Irak askerlerince kapatıldı.³⁰ Türkiye PKK terörü ile mücadelede bir yandan Bağdat yönetimi ile temas halinde iken, diğer yandan da bu noktada komşu ülkeler ile olan ilişkilerini geliştirmeye çalışıyordu. İran ile Irak'ın kuzeyine yönelik olarak benzer kaygılar taşıyan iki ülke arasında daha önce PKK konusunda anlaşmazlıklar olsa da, son yıllarda İran'ın bu konuda Türkiye ile daha fazla işbirliği yaptığı dikkati çekmektedir. Bu bağlamda, Ağustos ayı içerisinde de İran askerleri Irak toprakları içerisinde Hac Umran ve Kandil bölgelerindeki PKK militanlarına karşı kapsamlı operasyonlar gerçekleştirmiştir.³¹

Lübnan krizi nedeniyle dikkatler bu ülkeye yoğunlaşsa da, Irak'taki gelişmeler bölge ülkelerinin gündeminde ön sıralarda yer almaya devam etti. Türkiye'nin inisiyatifi ile Irak işgali öncesinde başlatılan ve daha sonra bölge ülkeleri arasında bir forum niteliği kazanan Irak'a Komşu Ülkeler toplantıları da devam etti. Irak'a Komşu Ülkeler toplantıları BM tarafından da olumlu bir platform olarak değerlendirildi ve desteklendi. Nitekim BM Genel Sekreteri, Irak ile ilgili olarak yayınladığı periyodik raporlarda bu toplantıları Irak ve komşuları arasında diyalog ve işbirliğini teşvik etmesi bakımından önemli bulduğunu ve desteklediğini belirtiyordu.³² Bu toplantıların dokuzuncusu Dışişleri Bakanları düzeyinde 8-9 Temmuz'da Tahran'da yapıldı. Irak'ta hükümetin kurulmasının ardından yaşanan

²⁹ "Çeviköz'den Talabani'ye Ziyaret", **Hürriyet**, 5 Ağustos 2006.

³⁰ "Panorama", **Anlayış**, Ağustos 2006.

³¹ "Panorama", **Anlayış**, Ağustos 2006.

³² "Report of the Secretary General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004)", <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/484/95/PDF/N0648495.pdf?OpenElement>

gelişmeleri değerlendirmek üzere gerçekleştirilen toplantıda, son dönemde artan İsrail saldırıları da konuşuldu.³³

Irak içerisinde ise, işgal sonrasındaki kaos ortamı, 22 Şubat'taki Askeriye Türbesi saldırısından sonra mezhepler arası şiddet halini alarak artarak devam etti. Bu çatışma ortamında, farklı mezhep mensuplarının birarada yaşama oranı da gitgide düşmeye başladı. Şii ağırlıklı bölgelerde yaşayan Sünni aileler Sünni ağırlıklı bölgelere taşınırken, Sünni ağırlıklı bölgelerde yaşayan Şii aileler ise Şii ağırlıklı bölgelere taşınmaya başladılar. Birleşmiş Milletler ve Irak hükümet kaynaklarının verilerine göre, 22 Şubat'taki saldırı ve sonrasında yaşanan olaylar nedeniyle yerlerinden olan insan sayısı Eylül 2006 itibarıyla 200.000 kişiyi geçmişti.³⁴ Uluslararası yardım kuruluşları ve Kızılay görevlilerine karşı gerçekleştirilen saldırılar nedeniyle, ihtiyaç içerisindeki bu insanlara yardım imkânları da gitgide azalmaktaydı.

Irak'ta şiddet eylemlerinin devam ettiği bir ortamda aralarındaki ayrılıkları gidererek kuzeyde ortak bir hükümetin kurulması konusunda anlaşılan Kürtler, ülkenin geri kalanı ile bağlarını zayıflatacak çeşitli girişimlerde bulunuyorlardı. Kuzey Irak'taki Bölgesel Kürt Yönetimi'nin Başkanı Mesut Barzani, 1 Eylül'de Kürt bölgesindeki resmi dairelerde Irak bayrağı yerine Kürdistan bayrağı kullanılması talimatı verdi.³⁵ Kuzeyde böylesi gelişmeler olurken, seçimlerin gerçekleşmesi ve hükümetin kurulmasının ardından, işgal güçleri yavaş yavaş otoriteyi yerel güçlere bırakarak varlıklarını azaltmanın planlarını yapıyorlardı. Yaz aylarıyla beraber, koalisyon askerleri bazı lokal alanlarda sorumluluk ve yetkilerini Iraklı birimlere devretmeye başladılar. 13 Temmuz'da İngiliz askerleri Muthanna bölgesinde sorumluluklarını yerel güçlere devrettiler.³⁶ Bu çerçevede Irak silahlı kuvvetlerinin komutasının Iraklılara aşamalı devri anlaşmasına Irak Başbakanı Maliki ve Amerikalı komutan General George Casey imza koydular.³⁷

³³ "Gül: Bütün dünyanın gözü önünde Filistinlilerin öldürülmesi dehşet verici", **Zaman**, 9 Temmuz 2006.

³⁴ "Report of the Secretary General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004)", <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/484/95/PDF/N0648495.pdf?OpenElement>

³⁵ "Panorama", **Anlayış**, Eylül 2006.

³⁶ "Timeline: Iraq after Saddam", http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4192189.stm

³⁷ "Irak Ordusunda Komuta Devri", **Radikal**, 8 Eylül 2006.

Bu anlaşmanın yapıldığı günde ise çeşitli bombalı saldırılarda yaklaşık 40 kişi hayatını kaybetti. Bu günlerde ABD yetkilileri Irak donanması ve hava kuvvetlerine ait bazı yetkilerin Irak otoritelerine devredildiğini açıkladılar.³⁸ Yine Eylül ayı içerisinde kuzey Irak'taki Kürt bölgesel yönetimi başkent olarak Erbil'i öngören ve peşmergeleri dışında başka hiçbir askeri güç kabul etmeyen geçici anayasa taslağını bölge meclisine sundu. Irak Cumhurbaşkanı Talabani ve yerel Kürt yönetiminin başkanı Mesut Barzani, anayasa taslağının hazırlanması sırasında Avrupa'daki farklı ülkelerin anayasalarından esinlenildiğini belirttiler.³⁹ Yabancı güçlerin Iraklı otoritelere yetki devri Eylül sonunda da devam etti ve İngiliz ve İtalyan askerler, Dhi Qar bölgesinin kontrolünü Iraklı yetkililere devretti.⁴⁰ Nitekim Kasım sonuna gelindiğinde Irak'taki İtalyan asker sayısı 60-70 kadardı ve bunlar da Nasıriye'deki denetimi Irak polisine 2 Aralık'ta devrederek ülkeyi terkedecek son askerlerdi.⁴¹

Irak'taki Gelişmelerin Komşu Ülkeler ve ABD'de Yansımaları

Türkiye'nin PKK terörü konusundaki ısrarı sonrasında, muhtemel bir sınır ötesi operasyonu önlemek amacıyla da gözetir bir şekilde, ABD yeni bir öneri ortaya koyarak. Buna göre Washington, terör örgütüne karşı alınacak önlemleri koordine etmek amacıyla Türkiye, ABD ve Irak'ın koordinatörler atamasını önerdi. ABD tarafından bu göreve atanan emekli General Joseph Ralston Türkiye'ye ilk ziyaretini 13 Eylül'de gerçekleştirdi. Aynı günlerde Türkiye de emekli General Edip Başer'i terörle mücadele özel koordinatörü olarak atadı. Ralston görüşmeleri sırasında ABD'nin her türlü işbirliğine hazır olduğunu vurgularken, askeri müdahalenin son seçenek olduğunu vurgulamaya özen gösteriyordu.⁴² Bu koordinatörlük müessesesinin sorunun çözümü konusundaki çabaları uyumlu hale getirerek sonuç almaya hizmet edeceğini söyleyenler olduğu gibi, bunu bir oyalama taktiği olarak değerlendiren kişiler de vardı. ABD yönetimi terör örgütüne karşı

³⁸ "Timeline: Iraq after Saddam", http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4192189.stm

³⁹ "Taslak anayasa Kürt bölgesi meclisine sunuldu", **Zaman**, 25 Eylül 2006.

⁴⁰ "Timeline: Iraq after Saddam", http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4192189.stm

⁴¹ "İtalya ve Polonya Irak'tan Çekiliyor", **Hürriyet**, 27 Kasım 2006.

⁴² "Ralston: Askeri Müdahale Son Seçenek", **Radikal**, 14 Eylül 2006.

özellikle lojistik desteğin kesilmesi noktasında çaba harcadı. Örneğin ABD Dışişleri Bakanlığı Terörle Mücadele Koordinatör Yardımcısı Frank Urbancic, 13 Aralık'ta 6 Avrupa ülkesini ziyaretinin ardından başkent Washington'a dönüşünde düzenlediği basın toplantısında, ziyaret ettikleri ülkelerde yerine göre önemli ölçüde PKK propagandası bulunduğunu, mali destek veya siyasi sığınma sağlandığını belirterek, bu desteğin sona erdirilmesi için Avrupalı hükümetlerden talepte bulunduklarını kaydetti.⁴³ Irak kaynaklı terör sorununun halli konusu, 16 Kasım'da resmi ziyaret için Türkiye'ye gelen Irak Başbakanı Nuri El-Maliki'nin Türk yetkililerle yaptığı görüşmelere de damgasını vurdu. Irak heyetinde Dışişleri Bakanı Hoşyar Zebari ve PKK'yla Mücadele Özel Temsilcisi Şirvan El-Vaili'nin de yer aldığı görüşmeler sırasında Türkiye yine PKK ve Kerkük konularını dile getirdi.⁴⁴ Bu görüşmelere rağmen, Türkiye ile Irak arasında sorunun çözümü bakımından fikir ayrılıkları devam etti. Iraklı çeşitli Sünni grupların Aralık ayının ortasında İstanbul'da gerçekleştirdiği bir toplantıdan rahatsız olan Irak Cumhurbaşkanı Talabani, konferansı eleştirerek, Türk Hükümeti'nin, Irak'ta mezhep çatışması ve kan dökülmesini isteyen çevrelere kongre düzenleme izni verirken, Irak ve Kuzey Irak'taki Kürt Hükümeti'nden PKK ile savaşma talebinde bulunmasının şaşırtıcı olduğunu ileri sürdü.⁴⁵

Irak'ın Türkiye ile ilişkileri daha çok PKK terörü etrafında şekillenirken, işgal sonrasında diğer komşuları ile olan ilişkilerde de değişimler söz konusu oldu. Saddam Hüseyin zamanında Baas fikriyatının iki farklı uygulaması olarak Suriye ve Irak arasında uzun yıllar devam eden bir gerginlik söz konusu idi. Bu gerginlikte Saddam Hüseyin ile Hafız Esad'ın kişisel sorunları da etkiliydi. İşgal sonrasında ise, Suriye ile Irak arasındaki ilişkiler Irak'tan kaçarak Suriye'ye sığınan mülteciler ve Suriye'den Irak'a çeşitli yollarla girerek direnişe katılan kişilerle ilgili suçlamalar iki ülke ilişkilerini etkiliyordu. Çeşitli karşılıklı suçlamalara rağmen, Suriye Dışişleri Bakanı Velid El-Muallim'in 21 Kasım'daki Bağdat ziyareti sırasında görüştüğü Irak Dışişleri Bakanı

⁴³ *Ayın Tarihi*, Aralık 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/aralik2006.htm>

⁴⁴ *Ayın Tarihi*, Kasım 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/kasim2006.htm>

⁴⁵ *Ayın Tarihi*, Aralık 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/aralik2006.htm>

Hoşyar Zebari, iki ülke arasında 25 yıl aradan sonra diplomatik ilişkilerin yeniden kurulduğunu belirtiyordu.⁴⁶

Irak'ın diğer komşusu İran ile ilişkiler de 2006 yılı içerisinde yine tartışma konusu idi. Suriye ile beraber İran da, Irak'taki istikrarsızlığa etki etmekle suçlanırken, Şii ağırlıklı bir hükümetin Irak'ta işbaşına gelmiş olmasının bu ülke üzerinde İran'ın etkisinin artmasına zemin hazırladığı düşünülüyordu. İki ülke arasında üst düzey temaslar gerçekleşti. Irak Cumhurbaşkanı Talabani İran'a Kasım ayı sonunda gerçekleştirdiği ziyaretinde hem dini lider Hamaney hem de cumhurbaşkanı Ahmedinejad ile görüştü.⁴⁷ Irak'taki etkisi nedeniyle suçlanan İran'ın Dışişleri Bakanı Mutteki ise, ABD ile Irak konusunu doğrudan görüşmek için, Amerikan askerlerini çekme planının açıklanmasını şart koştuklarını söyledi.⁴⁸

Irak'ta bir yandan şiddet olayları artarak devam etmekte ve mezhepler arasındaki ayrışmalar iç savaş aşamasına yaklaşmış durumda iken, ülkede bulunan işgal güçlerinin başarısı da tartışma konusu olmaya başladı. Koalisyon içerisinde en fazla askeri bulunan ABD'de, Irak politikasının değerlendirilmesi için 'Irak Çalışma Grubu' adında bir komisyon oluşturuldu. 15 Mart 2006'da ABD Kongresi tarafından, Irak'taki durumu ve ABD önderliğindeki işgal ile ilgili değerlendirmeler yapmakla görevlendirilen ve tarafsız on uzmandan oluşan, eşbaşkanlarının adı nedeniyle 'Baker-Hamilton' Komisyonu olarak da bilinen Irak Çalışma Grubu, kapsamlı bir değerlendirme hazırlamaya başladı. Eşbaşkanlardan James Baker, birinci Bush döneminde Dışişleri Bakanı olarak görev yapmıştı ve diğer eşbaşkan Leo Hamilton ise Demokrat Parti'nin eski bir senatörü idi. Raporun hazırlanması süreci içerisinde, Ekim ayına gelindiğinde komisyonun Irak'taki mevcut durumun devam ettirilemeyeceği kanaatinde olduğu kamuoyuna yansdı.⁴⁹ Grubun raporu ABD'deki ara dönem Kongre seçimlerinin ardından 6 Aralık'ta açıklandı. Raporun tavsiyeleri arasında ABD askerlerinin aşamalı bir şekilde Irak'tan çekilmesi, Irak ve Ortadoğu konularında İran ve Suriye ile doğrudan diyaloga girilmesi

⁴⁶ "Suriye ile Irak arasında güvenlik anlaşması", **Sabah**, 21 Kasım 2006.

⁴⁷ *Ayın Tarihi*, Kasım 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/kasim2006.htm>

⁴⁸ *Ayın Tarihi*, Aralık 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/aralik2006.htm>

⁴⁹ "Policy Shift", 17 Ekim 2006.
http://news.bbc.co.uk/2/hi/middle_east/4192189.stm

gibi başlıklar yer alırken, Pentagon'un Irak'taki şiddet olaylarını yeterince bildirmediği düşüncesine yer verildi.⁵⁰ Rapor yayınlandığı zaman mevcut Amerikan politikasında önerdiği değişiklikler nedeniyle farklı değerlendirmelere neden oldu. Örneğin Irak Cumhurbaşkanı Talabani, "Baker-Hamilton Raporu'nun adil ve doğru bir rapor olmadığını düşünüyorum, ayrıca rapor Irak'ın egemenliğini ve anayasasını ciddi şekilde tehdit eden maddeler içeriyor" diyerek rapordan duyduğu rahatsızlığı dile getirdi.⁵¹ Talabani ayrıca raporda, özellikle eski Baas partisi üyelerinin Irak'taki siyasi sürece dâhil edilmesi önerilen bölüme karşı olduğunu belirterek "Bu, Irak halkının diktatörlüğe karşı verdiği uzun mücadeleye ters düşer" dedi.⁵²

ABD Başkanı Bush da rapor ile ilgili değerlendirmesinde ilk defa Irak'taki durumun kötü olduğunu kabul ederek, yeni bir yaklaşımın gerekli olduğunu ve yapılması gereken çok iş olduğunu belirtti. Raporadaki bütün önerileri kabul etmeyeceğini ama raporu ciddiye alacağını söyledi.⁵³ ABD'deki neo-con akademisyen ve siyasetçiler de rapordan memnun değildi. Bu rapor ve Kongre seçimlerinde Cumhuriyetçi Parti'nin aldığı yenilginin ABD'nin Irak'a yönelik tutumunda ciddi bir tavır değişikliğini getireceği düşünülse de, değişim beklenildiği kadar büyük olmadı. Ama Irak savaşı'nın mimarlarından Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'in istifası önemli bir gelişme idi. Rumsfeld'e yönelik eleştiriler zaten seçim öncesinde başlamıştı. Seçimlerde Irak konusunun belirleyici olması ve Irak'taki başarısızlığın Cumhuriyetçilere oy kaybettirmesi Rumsfeld'in sonunu getirdi. Rumsfeld'in yerine CIA eski başkanı Robert Gates atanırken, ABD Başkanı Bush seçimlerde çok sayıda Amerikalının Irak'ta gelişme olmamasından duyduğu memnuniyetsizliği gösterdiğini de kabullendi.⁵⁴

2006 içerisinde uygulamaya konulan çeşitli güvenlik planları bir türlü istenen sonucu vermezken, ABD'nin askeri kayıpları da sürekli olarak artmakta idi. ABD Başkanı Bush da, 20 Aralık'taki bir demecinde ABD'nin Irak'taki savaşı kazanamadığını itiraf ediyor ama

⁵⁰ Iraq Study Group Report,

http://www.usip.org/isg/iraq_study_group_report/report/1206/index.html

⁵¹ "Iraqi President rejects Baker-hamilton report", CNN, 11 Aralık 2006.

<http://edition.cnn.com/2006/WORLD/meast/12/10/iraq.main/index.html>

⁵² *Ayın Tarihi*, Aralık 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi

<http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/aralik2006.htm>

⁵³ "Iraq Study Group", http://en.wikipedia.org/wiki/Iraq_Study_Group

⁵⁴ "Rumsfeld istifa etti", 9 Kasım 2006.

<http://www.trt.net.tr/wwwtrt/hdevam.aspx?hid=163036>

çare olarak daha fazla asker gönderilmesi gerektiğini belirtiyordu.⁵⁵ 2006 sonuna gelindiğinde ise, 31 Aralık'taki kayıplar ile birlikte ABD'nin kaybettiğı asker sayısı 3000'i buldu.⁵⁶ Kayıpların bu seviyeye ulaşması, Amerikan kamuoyunda savaşa karşı duyulan nefreti ve hükümet karşıtı tutumu açıklarken, savaş karşıtı muhalefetin Kongre seçimlerindeki belirleyiciliğini de gösteriyordu.

Irak'ta istikrar ortamının oluşamamasında ve devlet aygıtının halkın güvenini kazanarak, onların başta güvenlik olmak üzere temel ihtiyaçlarını karşılama noktasında başarısız kalmasında devlet birimlerine sirayet etmiş olan militan unsurlar etkiliydi. Resmi üniforma giyen pek çok kişinin diğere mezhep mensubu kişileri öldürmesi, tutuklaması gibi konular 2006 içerisinde sürekli olarak gündeme geldi. Hükümet kurulduktan sonra resmi birimlerde görev almaya başlayan eski milis güçlerinin aidiyet ve alışkanlıklarına göre davranmaya devam etmeleri, silahlı grupların devlet birimleriyle bağlantıları yoksa bile en azından koruma görmeleri, cinayet timlerinin etrafta kol gezmesi ve her gün ülkenin çeşitli yerlerinde işkence edilmiş ve öldürülmüş onlarca cesedin bulunması BM raporlarına da yansdı.⁵⁷ Mezhep grupları arasındaki çatışma, toplu adam kaçırmalar ve cinayetler olarak yansırken, her bir mezhep mensubu diğere grubun devlet içindeki uzantıları nedeniyle bu eylemlerin gerçekleştiğini iddia ediyordu.⁵⁸ Bu gelişmeler ise Irak'ın mevcut haliyle bir devlet olarak devam etme şansının azaldığı ve bölünme ihtimalinin arttığı şeklinde yorumlanmaktaydı. Farklı mezhep gruplarının milislerinin internette infaz listesi yayınladıkları ve insanların baskı görmemek için mezhepsel çağrışım yapan isimlerini değiştirmek için başvuruda bulundukları bu dönemde, Irak Dışişleri Bakanı Zebari dahi polis içerisindeki bazı unsurların etnik sebeplerle cinayet işlediğini kabul ediyordu.⁵⁹

⁵⁵ *Ayın Tarihi*, Aralık 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/aralik2006.htm>

⁵⁶ "Iraq violence, in figures" <http://news.bbc.co.uk/1/shared/spl/hi/guides/456900/456995/html/n3page1.stm>

⁵⁷ "Report of the Secretary General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004)", <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/484/95/PDF/N0648495.pdf?OpenElement>

⁵⁸ "Bağdat'ta 80'e yakın Şii kaçırıldı", **Sabah**, 12 Temmuz 2006.

⁵⁹ "Irak'ta 'İnfaz Listeleri' internette", **Hürriyet**, 8 Ekim 2006.

Toplu cinayetlerin yanında, gözaltına alınan kişilerin maruz kaldıkları işkence ve insan hakları ihlalleri de yine 2006 içerisinde Irak ile ilgili diğer önemli bir konu idi. Bu kötü muameleler hem Irak güvenlik güçleri, hem de çokuluslu güç mensupları tarafından gerçekleştiriliyordu. Ebu Gureyb skandalının ortaya çıkmasından sonra, Iraklı ve yabancı askerlerin bu konuda daha dikkatli davrandığını kabul etsek bile, yerli ve yabancı uzmanlar tarafından Haziran başında Irak'taki bir hapishanede yapılan incelemede gözaltındakilerin 1431'inde işkence bulgularına rastlanması ve o tarihe kadar Irak İçişleri Bakanlığı mensuplarından 52 kişi hakkında tutuklama kararının çıkarılmış olması olayın vehametini göstermekteydi.⁶⁰

2006 yılı içerisinde Irak'taki şiddet olaylarıyla ilgili olarak dikkati çeken bir nokta, saldırıların ülkenin eğitimli nüfusunu da bilinçli bir şekilde hedef almasıydı. Bu noktada üniversite öğretim üyeleri ciddi bir hedef olarak görüldü. Ülkenin yeniden yapılandırılmasında çok önemli bir rol oynayacak ve bir dönem Irak'ı diğer pek çok Arap ülkesinden ayırtıran eğitimli nüfus ya saldırılara maruz kalıyor ya da saldırılardan korunmak için ülkeyi terk etmek zorunda kalıyordu. Bu saldırılardan korunmak için ülkenin bir an önce içinde bulunduğu kaos ortamından çıkarak normalleşmesi yönündeki çabaları baltalıyor ve ülkenin geleceği için çok önemli bir toplumsal kesimi ortadan kaldırıyor. Bu cinayetlerin ve oluşan korku ortamının failleri tam olarak bilinemesi de, ülkenin bir an önce kaostan kurtulmasını istemeyen ve düzen sağlandıktan sonra Irak'ın yeniden güçlü bir ülke haline gelmesini istemeyen kişi ve devletlerin bunda etkili oldukları söyleniyordu. Bu saldırıların en dikkat çekenini ise, 14 Kasım'da Bağdat'taki Yüksek Öğretim Bakanlığı'nı basan silahlı kişilerin yaklaşık 150 görevliyi kaçırmaları olmuştur. Bu saldırının ardından, Yüksek Öğretim Bakanı Abid Ziya baskın ve özellikle akademisyenlere yönelik artan saldırılar nedeniyle üniversitelerdeki eğitimin durdurulduğunu bildirmişti.⁶¹ Daha sonra bu kişilerin çoğu serbest bırakılmıştır, ama yaşananlar ülkenin eğitimli kesiminin karşı karşıya kaldığı tehdidi göstermesi bakımından önemlidir.

⁶⁰ "Report of the Secretary General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004)", <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/484/95/PDF/N0648495.pdf?OpenElement>

⁶¹ *Ayın Tarihi*, Kasım 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/kasim2006.htm>

BM'nin Irak'la ilgili olarak Eylül'de yayınladığı rapor da, Irak'ta günlük can kaybının ortalama 100 kişi civarında olduğunu belirtiyordu.⁶²

Saddam Hüseyin'in Yargılanması

Yıl içerisinde Irak'ta dikkatle takip edilen diğer bir gelişme ise devrik lider Saddam Hüseyin'in yargılanması idi. Yargılama pek çok defa kesintiye uğradı. Ya Saddam mahkeme heyetiyle tartışarak salону terketti, ya hâkim tarafından salondan çıkarıldı, ya hakim değişti, ya da Saddam'ın avukatları saldırıya maruz kaldı veya öldürüldü ve yeni avukatlarla yola devam edildi. Ama her şekilde, Saddam'ın yargılanmasıyla ilgili gelişmeler Irak ve dünya gündeminde yer buldu. Kendisine karşı yöneltilen ilk suçlama bir suikast girişimi nedeniyle Şii'lerin yaşadığı Duceyl kasabasındaki 148 sivilin öldürülmesi ve insanlığa karşı suç işlenmesiydi. Bu davada Saddam Hüseyin, kardeşi Barzan El-Tikriti ve Irak eski başyargıcı Avad Hamid El-Bender idam cezasını çarptırıldı. Aynı mahkemede insanlığa karşı suç işlemekten yargılanan Taha Yasin Ramazan ise ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.⁶³ Mahkeme ile ilgili olarak Irak'ın içinden ve dışından gelen farklı değerlendirmeler, yargılama süreci ve kararın ciddi görüş ayrılıklarına neden olduğunu bir kez daha ortaya koyarken, Irak'ın geleceği açısından da farklı beklentileri ortaya çıkarıyordu. Kararın açıklanmasının ardından tekbir getirerek “vatan sağolsun, düşmanlar ölsün” şeklinde bağırarak Saddam Hüseyin, Iraklılardan mezhep çatışmalarından kaçınmalarını ve işgâlcilerden intikam almalarını istedi.⁶⁴

İdam kararı sonrasında kendisi bir Şii olan Başbakan Maliki, kararın karanlık bir dönemin sonunu ifade ettiğini belirtirken, aynı zamanda kararın Duceyl'deki ailelere ve diktatörün adaletsizliğine uğrayanlara adalet götürdüğünü söylüyordu. Sünni Cumhurbaşkanı Yardımcısı Tarık El-Haşimi'nin başkanlığındaki Irak İslam Partisi'nden yapılan açıklamada ise, Iraklıların intikam istemedikleri belirtilerek, kararın Irak'taki trajediyi unutturmaması ve hükümet tarafın-

⁶² “Report of the Secretary General pursuant to paragraph 30 of resolution 1546 (2004)”, <http://daccessdds.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/484/95/PDF/N0648495.pdf?OpenElement>

⁶³ *Ayın Tarihi*, Kasım 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/kasim2006.htm>

⁶⁴ “Saddam’a İdam cezası Irak’ı karıştırdı”, *Zaman*, 6 Kasım 2006.

dan siyasi olarak kullanılmaması gerektiği vurgulandı.⁶⁵ Bu farklı tutumlar, ülke içerisindeki çeşitli grupların bölünmüşlüğü'nün bir göstergesiydi. Sünni Araplar, kendileri de Baas döneminde baskı görmüş olsalar da, Saddam ile bir temsil bağı kurduklarından ve eski hâkim konumlarını bir daha kazanamayacaklarını bildiklerinden karardan memnun değildiler. Şiilerin yanında Kürtler de karardan memnundu ama onların esas isteği, Saddam'ın sadece Duceyl davasından değil aynı zamanda Halepçe davasından da mahkûm olduktan sonra idam kararının verilmesi idi.

Uluslararası alanda ise farklı tepkiler söz konusu olmuştur. Başta ABD olmak üzere, İngiltere, İran ve Kuveyt gibi ülkelerde karar memnuniyetle karşılanırken, Uluslararası Af Örgütü suçlama dosyasının, mahkemenin yetkinliğini tartışmaya açacak kadar ciddi boşluklarla dolu olduğunu belirtti.⁶⁶ Bu kararın Irak'ta yeni şiddet olaylarına yol açmasını önlemek için belirli yerlerde sokağa çıkma yasağı ilan edilmesine rağmen kararın lehinde ve aleyhinde pek çok gösteri oldu. Şii yerleşim yerlerinde karar kutlanırken, Sünniler intikam yemini ettiler.⁶⁷ 26 Aralık'ta Irak Temyiz Mahkemesi, devrik lider Saddam Hüseyin için Duceyl davasında verilen idam kararını onayladı ve infazın önünde herhangi bir engel kalmadı.⁶⁸ Temyiz mahkemesinin kararında bir gün sonra avukatları aracılığıyla bir mektup yayınlayan Saddam Hüseyin ise, bir şehit gibi ölüme gideceğini açıklayarak ABD ve İran'ı eleştirdi ve halka bu ülkelere karşı birlik olma çağrısında bulundu.⁶⁹

Bu arada Saddam'ın idam edilmemesi yönünde çağrılar gelmeye başladı. AB Dönem Başkanı Finlandiya'nın Dışişleri Bakanı Erki Tuomioja, "AB ölüm cezasına karşıdır, bu davada da uygulanmamalıdır" şeklinde konuşurken BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Louise Arbour, infaz konusunda acele edilmemesini istedi. İspanya Başbakanı Jose Luis Rodriguez Zapatero da "Tüm diktatörler suçlarının hesa-

⁶⁵ "Saddam: İntikam Almayın", **Hürriyet**, 5 Kasım 2006.

⁶⁶ *Ayın Tarihi*, Kasım 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/kasim2006.htm>

⁶⁷ "Saddam: İntikam Almayın", **Hürriyet**, 5 Kasım 2006.

⁶⁸ *Ayın Tarihi*, Aralık 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi, <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/aralik2006.htm>

⁶⁹ "Saddam: Bir Şehit gibi Ölüme Gideceğim", **Hürriyet**, 27 Aralık 2006.

bını vermelidir, ancak idam cezasına karşıyım” dedi.⁷⁰ Türkiye Dışişleri Bakanı Abdullah Gül ise bu konuda Iraklıların karar vereceklerini vurgularken, Türkiye için önemli olanın idam sonrası muhtemel şiddet dalgasının ülkeyi daha fazla kaosa sürüklememesi olduğunu belirtti.⁷¹ Aynı gün Saddam döneminde ölenlerin aileleriyle görüşen Irak Başbakanı Nuri El-Maliki ise yaptığı açıklamayla kararın ertelenmeyeceğini, insan haklarına saygının cezanın infazını gerektirdiğini söyledi ve Saddam’ın infazına karşı çıkanların katledilen kurbanların onurunu incitmiş olacağını ileri sürdü.⁷²

Irak devrik lideri Saddam Hüseyin’in idam cezası 30 Aralık’ta, Kurban Bayramı arifesinde, sabaha karşı infaz edildi ve Irak tarihinde bir dönem kapanmış oldu. Saddam’ın idamı, onun yönetimi döneminde ciddi baskı görmüş olan Şii ve Kürt gruplar için bir bayram gibi kutlanırken, Sünni gruplar idamdan rahatsızlık duydular. Gelen çeşitli eleştiri ve baskılara rağmen, Irak yönetimi, özellikle de Kürt ve Şii yöneticiler için bu idamın psikolojik bir önemi vardı. Böylece Irak’taki bir dönem kapanmış olmakla kalmıyor, aynı zamanda bu dönemin intikamı da alınmış oluyordu ve idamın gerçekleşmiş olması direniş örgütleri için de ciddi bir psikolojik yenilgi gibi değerlendiriliyordu. Saddam’ın idam görüntülerinin yayınlamasının ardından Kürt ve Şii gruplar sevinç gösterileri yaparken Sünni bölgelerinde protesto gösterileri vardı. İdamın ardından ülkede meydana gelen şiddet olaylarında 77 kişi hayatını kaybetti.⁷³

Kronoloji Irak 2006

- 20 Ocak:** Genel seçim sonuçları açıklandı. Şii Birleşik Irak İttifakı seçimleri kazandı ama hükümet kurmak için çoğunluğu sağlayamadı. Şiilerin Birleşik İttifakı, 275 sandalyeli mecliste 128 milletvekilliği kazanırken, Kürt ittifakı 53, Sünni Bloku 44, Laik Koalisyon 25, Türkmen Cephesi ise 1 sandalyenin sahibi oldu.
- 22 Şubat:** Şiilerce kutsal sayılan Samarra’daki Askeriye türbesi bombalandı. Bu eylem Irak’ta mezhepler arası şiddetin yayılmasının fitilini ateşledi.

⁷⁰ *Ayın Tarihi*, Aralık 2006, Başbakanlık Basın Yayın Enformasyon Merkezi <http://www.byegm.gov.tr/YAYINLARIMIZ/AyinTarihi/2006/aralik2006.htm>

⁷¹ “Gül: karar kendilerinin”, *Hürriyet*, 29 Aralık 2006.

⁷² “Saddam’ın idamı ertelenmeyecek”, *Hürriyet*, 29 Aralık 2006.

⁷³ “Şiiler sevinçli,Sünniler tepkili”, *Zaman*, 31 Aralık 2006.

- 15 Mart:** ABD Kongresi tarafından Irak'taki durumu değerlendirmekle görevlendirilen 'Irak Çalışma Grubu' adında bir komisyon oluşturuldu.
- 20 Mart:** İşgalin üçüncü yılı tüm dünyada gerçekleştirilen gösterilerle protesto edildi. Eski Başbakan Allavi, işgalden üç yıl sonra ülkesinin iç savaşın eşiğinde olduğunu söyledi.
- 22 Nisan:** Irak Cumhurbaşkanı Talabani, Şii İttifakı'nın adayı Nuri El-Maliki'den hükümeti kurmasını istedi. Böylece dört aydır süren siyasi belirsizliğin sonuna yaklaşıldı.
- 20 Mayıs:** Nuri El-Maliki'nin hükümeti Meclis tarafından onaylandı ve göreve başladı.
- 7 Haziran:** El Kaide'nin Irak'taki lideri olduğuna inanılan Ebu Musab El-Zerkavi, bir hava saldırısı ile Bakuba'da öldürüldü.
- 8-9 Temmuz:** Irak'a Komşu Ülkeler Toplantısı İran'ın başkenti Tahran'da yapıldı.
- 8 Eylül:** Irak silahlı kuvvetlerinin komutasının aşamalı bir şekilde Iraklılara devri anlaşmasını Irak Başbakanı Maliki ve Amerikalı komutan General George Casey imzaladılar.
- 5 Kasım:** Irak devrik lideri Saddam Hüseyin, insanlığa karşı suç işlemekten idama mahkûm edildi.
- 9 Kasım:** Irak işgalinin mimarlarından ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld istifa etti.
- 21 Kasım:** Suriye ile Irak arasında 25 yıl aradan sonra diplomatik ilişkiler yeniden kuruldu.
- 23 Kasım:** Bağdat'ın Şiilerin yaşadığı Sadr semtinde gerçekleştirilen bombalı saldırıda 144 kişi öldü ve 236 kişi yaralandı.
- 6 Aralık:** Irak Çalışma Grubu raporu açıklandı. Raporun tavsiyeleri arasında ABD askerlerinin aşamalı bir şekilde Irak'tan çekilmesi, Irak ve Ortadoğu konularında İran ve Suriye ile doğrudan diyaloga girilmesi gibi başlıklar yer alırken, Pentagon'un Irak'taki şiddet olaylarını yeterince bildirmediği düşüncesine yer verildi.
- 30 Aralık:** Saddam Hüseyin idam edildi.
- 31 Aralık:** ABD'nin Irak'ta kaybettiği asker sayısı 3000'i buldu.